

Eläköön terva!

Jäsentiedote toukokuu 2018

PÄÄKIRJOITUS

SISÄLLYS

- 2 Uutisia: Pohjoismainen tervaverkosto kokoontuu Seurasaareen
- 3 Sukellus tervatarinoiden tynnyriin, osa 5: Tjälve Östenssonin tapaus
- 4 Terva antoi viimeisen silauksen Molotovin cocktailille
- 5 Tervatonttu Toivo -näytelmä
- 6 Yhdistyskuulumisia

On kiitoksen aika

Syksyllä 2015 perustettu Eläköön terva ry on saavuttanut ensimmäisen ja tärkeimmän tavoitteensa. Pohjoinen mäntyterva (Nordic Pine Tar) rekisteröitiin toukokuun puolivälissä Euroopan kemikaalivirastoon ECHAan kolmen suurimman suomalaisen tervanvalmistajan osalta.

Päärekisteröijä on Saarijärven Hautaterva (Topi Hakkarainen) ja muut rekisteröijät Lentiiran Terva Ky (Toivo Heikkinen) sekä Puirova (Markku Sutinen). Rekisteröineet yritykset voivat vastedes tuottaa tervaa 1–10 tonnia vuodessa. Esimerkiksi kyläyhdistykset tai tapahtumajärjestäjät saavat tuottaa jatkossakin tervaa ilman rekisteröintiä, kunhan vuosituotanto jää alle yhden tonnin.

Rekisteröinnin kokonaiskustannukset olivat noin 150 000 euroa. Rahoitusta saatiin muun muassa säätiöiltä, Kirkkohallitukselta, yhdistyksiltä ja yrityksiltä. Suurimmat rahoittajat ovat olleet Suomen Kulttuurirahasto, Kirkkohallitus, Svenska Kulturfonden, Koneen Säätiö, Väriteollisuus ry, Kemianteollisuus ry ja Metsäteollisuus ry. Lisäksi on ollut useita pienempiä tukijoita.

Jokaisen osuus on ollut ratkaisevan tärkeä. Esitän kaikille rahoittajille sekä Eläköön terva ry:n yhteisö- ja henkilöjäsenille yhtä suuret kiitokset hankkeeseen osallistumisesta ja tervan pelastamisesta. Erityiskiitos rekisteröinnin toteuttaneelle Linnunmaa Oy:lle.

Nyt toteutuneen rekisteröinnin rahoitustapa on ainutlaatuinen EU:n alueella REACH-rekisteröinnin toimeenpanossa. Ilman ulkopuolista rahoitusta rekisteröinti ei olisi onnistunut, koska tervan valmistus on Suomessa niin pientä liiketoimintaa. Ilman rekisteröintiä yli tonnin vuosituotantoon yltävä tervanvalmistus olisi loppunut Suomessa kesäkuun 2018 alusta lähtien.

Uudet tuottajat tervetulleita

Odotimme enemmänkin tulijoita mukaan pohjoismaisen mäntytervan rekisteröintiin. Saimme muu-

tamia tiedusteluja sekä Suomesta että muista pohjoismaista, mutta muita ei toistaiseksi ole liittynyt perustamaamme rekisteröintikonsortioon.

Liittyminen edellyttää koostumusanalyysiä, jolla tervan riittävä samanlaisuus konsortion muiden toimijoiden kanssa varmistetaan. Yhdistyksen toimintaperiaatteen mukaisesti kotimaisten tuottajien kulut hoidetaan mahdollisuuksien mukaan yhteisesti kerätyillä varoilla. Jos suomalaisia, enintään kymmenen tonnia vuodessa tuottavia toimijoita jatkossa haluaa mukaan rekisteröintiin, se on yhä mahdollista. Asiassa kannattaa aluksi kääntyä yhdistyksen puoleen neuvojen saamiseksi.

Sen sijaan ulkomaisten valmistajien tulee rahoittaa koostumusanalyysit itse. Heiltä peritään myös tasapuolinen osuus ominaisuustutkimuksista, koska yhdistyksen keräämä rahoitus on tarkoitettu vain suomalaisille. Ulkomaisia ei liittynyt konsortioon mahdollisesti sen vuoksi, että pienille tervanvalmistajille ei ole ollut muualla samanlaista tukiverkosta kuin Suomessa.

Tärkeä tavoite on nyt saavutettu, ja yhdistystä tarvitaan edelleen. Kemikaaliasetus edellyttää, että rekisteröintiä seurataan ja ylläpidetään. Jatkossa ECHA määrää aineen koostumuksen perusteella, mihin rekisteröintiin uudet tervan valmistajat liitetään ja millaisia lisätutkimuksia mahdollisesti tarvitaan.

Tärkeänä osana toimintaamme jatkamme mäntytervan käytön edistämistä ja pohjoismaista yhteistyötä. Harkitsemme myös tervan uustuotannon edistämistä mahdollisuuksiemme mukaan.

Toivotan yhdistyksen jäsenille, tervan rekisteröintiä tukeneille ja kaikille tervan ystäville virkistävää ja tervantuoksuista kesää! Työ mäntytervan puolesta jatkuu kohti uusia haasteita ja mahdollisuuksia.

Juha Pyötsiä

puheenjohtaja, Eläköön terva ry

Pohjoismainen tervaverkosto kokoontuu Seurasaareen

Pohjoismaiset terva-asiantuntijat, perinnerakentajat, kotiseutuihmiset ja muut tervan ystävät kokoontuvat 4. kesäkuuta Seurasaareen kolmanteen pohjoismaiseen tervaseminaariin. Ruotsin koordinoima pohjoismainen verkosto perustettiin 2016, ja yhteensä on määrä järjestää kuusi tapaamista Ruotsissa, Suomessa ja Norjassa.

Pohjoismaissa on eroja niin tervan valmistamisessa kuin käytössäkin, ja käytäntöjen vertailu on ollut hedelmällistä. Yhtenä teemana on luonnollisesti ollut tervan REACH-rekisteröintiin valmistautuminen ja siitä tiedottaminen.

Lue lisää pohjoismaisesta tervahankkeesta [tästä linkistä](#).

Mennyt Suomi pienoiskoossa

Seurasaari on helsinkiläinen virkistysaari, jossa on toiminut kansanpuisto jo vuodesta 1890. Suomalaista rakennusperintöä esittelevä Seurasaaren ulkomuseo on perustettu 1900-luvun alussa. Museon esittelemä ”Suomi pienoiskoossa” kertoo menneen maailman kulttuuriympäristöstä etenkin maaseutu-Suomessa.

Lähes kaikki 89 ulkomuseon rakennusta ovat puurakenteisia. Ne pyritään

säilyttämään ja korjaamaan samantyyppisillä työmenetelmillä ja materiaaleilla, joita alkuperäisissä rakenteissakin on käytetty. Samalla ylläpidetään perinteistä puurakentamisen ammattitaitoa, johon kuuluu myös vanhojen työtapojen hallinta ja materiaalituntemus. Näistä tiedoista ja taidoista monet ovat käyttökelpoisia myös nykypäivän rakentamisessa.

Lue lisää Seurasaaresta [Museoviraston sivuilta](#). Seurasaaresta löytyy artikkeli myös [sadanvuodensatoa.fi](#)-sivustolta. ■

Elisa Heikkilä

Seurasaaren ulkomuseon vanhin rakennus on Karunan vanha kirkko, joka valmistui vuonna 1685. Kirkko siirrettiin Seurasaareen vuonna 1912.

Sukellus tervatarinoiden tynnyriin, osa 5: Tjälve Östenssonin tapaus

Historiantutkimus on hauskaa ja helppoa, kunhan ei anna faktojen liikaa sotkea hyviä tarinoita.

Tällä kertaa 20 minuutin googlaussessio vei minut Tukholman kaupunkiin ja vuoteen 1481.

Ruotsin maakirjoissa kerrotaan ilmoitetusta omaisuusrikoksesta. Pedersören Ähtävältä kotoisin olleelta **Tjälve Östenssonilta** oli hämäräperäisissä olosuhteissa varastettu *två kittlar tjära* eli kaksi kattilaa tervaa.

Tämä on ensimmäinen maininta suomalaisesta tervasta Tukholmassa. Tapaus ansaitsee hieman syvällisempää arviointia, jonka jaan nyt kanssanne.

Ruotsin valtakunnan hulluimmat vuodet osuvat juuri 1400-luvun toiselle puolikkaalle. **Kaarle Knuutinpoika Bonde** oli kolme eri kertaa Ruotsin kuninkaana ja latasi aina välillä akkujaan kalastelemalla ja lurjustelemalla Raaseporin ja Espoon suunnalla.

Kristian Oldenburgilainen, Tanskan ja Norjan (ja välillä myös Ruotsin)

kuningas, oli julma veroruuvien kiristäjä, ”pohjaton tyhjätasku”, joka jahtasi edeltäjänsä Kaarle epäillen tätä valtion kassan ja aarteiden pimittämistä.

Valtaneuvosto vaihtoi kuningasta tuon tuostakin, milloin mistäkin syystä. Vaikka Kaarlen sisarenpoika **Sten Sture** saikin tanskalaiset kuriin, oli valtakunnassamme siis kaikki edelleen iloisesti sekaisin.

Tervan tuntematon päämäärä

Hyvällä tervalla oli kuitenkin jo silloin kysyntää. Rakennettiin laivoja, varustuksia, linnoja ja kirkkoja – ja lisäksi poliittisia vastustajia piti aina välillä tervata ja höyhentää.

Ei siis ihme, että ähtäväläinen Tjälve Östensson on ollut sen verran tuohduksissaan arvokkaiden terva-astioidensa varkaudesta, että on tehnyt siitä – arvatenkin kaupungin voudille – viranomaisilmoituksen, jonka nyt 537 vuotta myöhemmin löysin tietokoneeni nähtävästi pohjattomista uumenista.

Vouti on ollut avarakatseinen eikä

ole määrännyt omituista ruotsia mongertavaa Tjälveä rautoihin virkavallan häiritsemisestä. Sen sijaan hän on kirjauttanut tapauksen ylös.

Kenties rikoksen uhri on pystynyt osoittamaan, ettei ollut edellisenä iltana kitannut linnaolutta sammumispisteeseensä asti vaan turvannut omaisuuttaan parhaansa mukaan. Kenties epäillyn tekijän tuntomerkkejäkin oli saatu.

Kenties kaikki kävi viimein parhain päin ja varastetut terva-astiat päätyivät monen välikäden kautta kuninkaallisen telakan työnjohtajalle.

Kenties omaisuutensa menettäneeseen Tjälveen otettiin yhteyttä jo seuraavana iltana: ”Oletteko te se Östensson, tervamaakari? Tämä on vähän helvetin hyvää tervaa, pystyttekö toimittamaan sitä lisää?”

Kenties Östensson palasi purrellaan Pedersöreen paksun tilauskirjan kanssa. Loppu on, kuten aina ennenkin, historiaa. ■

Ilkka Pollari

Toimittajaharjoittelija

Ruotsia hallitsi vuonna 1481 Sten Sture (keskellä hevosen selässä). Valtionhoitajalla lienee ollut muutakin mietittävää kuin Tjälve Östenssonin tervakattiloiden kohtalo, joka on jäänyt yhdeksi historian arvoituksista.

Terva antoi viimeisen silauksen

Molotovin cocktailille

Tervaa on tarvittu niin rauhan kuin sodan aikoina. Talvisodassa suomalaisten aseena neuvostopanssareita vastaan olivat polttopullot, joiden reseptiin terva antoi viimeisen silauksen.

Nobelisti A. I. Virtasen kekseliäisyys ulottui laajalle, myös Suomen asevarusteluun aikana, jolloin hyvät neuvot olivat kalleimmillaan.

Puolustusvoimien Pioneeripataljoonassa palvelut kapteeni Eero Kuittinen oli kehittänyt 1930-luvun lopulla polttopullon, jossa polttoaineena oli erilaisia bensiinin, petrolin ja spriiin seoksia. Sytyttimenä olivat bengaalitikut, jotka kiinnitettiin pullon kylkeen eristysnauhalla.

Historioitsija Touko Perko kertoo teoksessaan *Mies, liekki ja unelma* (Otava 2015), miten Virtasen johdolla aseesta kehitettiin talvisodan kynnyksellä aiempaa tehokkaampi versio. Legendaarinen Molotovin cocktail lainasi nimensä Neuvostoliiton vihatulta ulkoministeriltä Vjatseslav Molotovilta.

Polttoaineeseen lisättiin klooraattia, jota Virtasella oli

laboratoriossa juustokokeita varten. Pulloon lisättiin tujaus kotimaista tervaa seoksen sitkimiseksi ja savun synnyttämiseksi, ja lopuksi rikkipollalla täytetty ohut lasiputki. Kun isku rikkoi pullon, rikkihappo sekoittui klooraattiin räjähtävin seurauksin.

Jo laboratorionkokeissa saatiin syntymään valtava liekki- ja savumeri, ja palava tervaluosi takertui alustaansa. Yksinkertaisista aineksista tuli pelottava ase, jolla tuhottiin talvisodan aikana ainakin sata panssarivaunua.

Jyrkkänä raittiusmiehenä tunnettu Virtanen oli myöhemmin tyytyväinen myös siitä, että ”viinapulloille keksittiin viimeinkin hyödyllistä käyttöä.”

Lue lisää Molotovin cocktailista [Kemia-lehden artikkelista](#). ■

Leena Joutsen

Valtion arkisto

Wikipedia

Polttopullo on käyttövalmiina talvisodan suomalaissotilaan aseväyössä.

Patriottina tunnettu A. I. Virtanen oli intohimoinen tutkija, jonka innostus tarttui koko laboratorioon. Tässä tutkitaan työn tuloksia tohtori Niilo Rautasen (vas.) kanssa.

Tervatonttu Toivo -näytelmä

Keväällä 2017 opettajamme kertoi meille mahdollisuudesta Päivi Honkosken syksyllä ilmestyneeseen *Tervatonttu Toivo* -kirjaan pohjautuvan näytelmän tekemiseen. Aluksi koulumme oppilaat tutustuivat tervanpolttoon ja piirsivät tervahauta-aiheisia piirustuksia. Kaikkien, jotka halusivat näytellä näytelmässä, piti ilmoittautua opettajalle.

Sitten me aloimme juttelemaan rooleista. Roolin jako päätettiin seuraavasti: **Iiro Similästä** tuli Tervatonttu Toivo, **Oosa Laurila** oli äiti, **Eeli Rösssi** oli isä ja **Luihu, Henna Laurila** ja **Hilla Toppinen** olivat tonttulapsia, **Vilma Takinen** oli Emmi eli Toivon pikkusisko, **Helmi Manninen** oli Silja ja **Tuukka Peltola** oli Ukko Tervaskanto. Kaikki olivat tyytyväisiä roolijakoon eli harjoittelimme hyvällä mielin. Lisäksi oli kolme varanäyttelijää, jotka olivat mukana harjoituksissa. Muutkin koulun oppilaat osallistuivat näytelmän teke-

miseen tekemällä pukuja, rekvisiittaa ja äänimaisemaa. Seuraavaksi aloitettiin harjoittelu. Harjoittelimme välitunneilla ja joskus oppitunneilla. Harjoittelimme todella paljon.

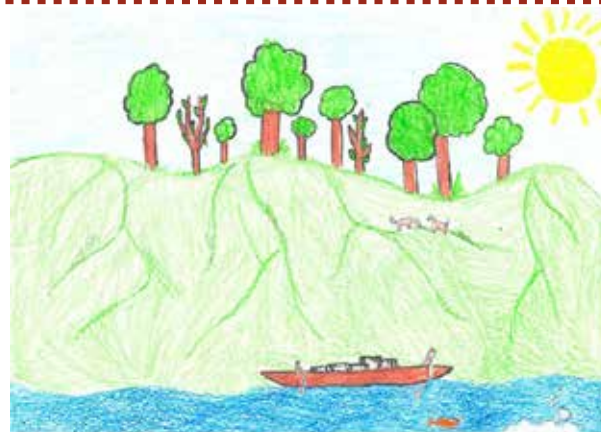
Harjoittelimme niin kauan kunnes esitykset alkoivat. Ensimmäisenä esiinnyimme meidän omalla koululla (Kiimingin Ylikylän koulu), sitten Kiimingin kirjaston auditoriossa, Rajakylän hoivassa, Intiön hoivassa, Lassintalolla, Hiirosenkodissa, Oulun kaupungin

pääkirjastossa ja viimeisenä Huttukylän koululla. Saimme yleisöltä hyvää palautetta ja palkkioksi muun muassa suklaakarkkeja, pipareita ja mehua. Ja joka esityksen jälkeen isot aplodit. Viimeisen esityksen jälkeen meillä oli vähän suru puserossa, koska oli ollut niin hauskaa. Toivottavasti saimme kokea tämän uudelleen. PS. Hauskin esitys oli kun kuusemme kaatui. ■

Ylikylän koulun näyttelijät :D

Tervanpolttoa (Armas Finning Oulusta)

Tervavene (Siiri Kauppila Jäälissä)

Tervatynnyreitä (Milja Juuso Tornioista)

Muutoksia yhdistyksen hallituksessa

Eläköön terva ry:n uusi hallitus valittiin yhdistyksen vuosikokouksessa Helsingissä 23. toukokuuta.

Uudeksi jäseneksi hallitukseen valittiin **Mikko Erkinaro**, kokenut tervamestari ja tervaperinteen puolustaja.

”Olen rakentanut ja polttanut tervahautoja Turkansaaren ulkomuseossa Oulussa vuodesta 1990, ensin tervanpolttajana ja vuodesta 2002 tervamestarina. Lisäksi olen sekaantunut monenlaisiin tervakulttuuriin ja tervanvalmistuksen menetelmiin liittyviin projekteihin”, Erkinaro sanoo ja kannustaa taltioimaan tervanpolton perinnetietoa.

”Erialaisten polttokäytäntöjen talletukseen kentällä pitäisi ehdottomasti perehtyä syvällisemmin, samoin poltossa käytettävän puuaineksen, haudan polttosyklin sekä varastoinnin vaikutuksiin lopputuotteena saatavan tervan ja sen jakeiden laatuun ja käyttöpotentiaaliin.”

Koulutukseltaan Erkinaro on biologi, joka kuvailee etsivänsä ja tutkivansa ”kaikenlaisia vaikeammin löydettäviä eliölajeja erilaisten äänitys- ja kuvaustekniikoiden avulla.”

Eläköön terva ry:n hallituksessa jatkavat **Teija Aaltonen, Timo-Pekka Aaltonen, Elisa Heikkilä, Leena Joutsen, Erkko Kajander, Ilkka Pollari** ja **Juha Pyötsiä**. Yhdistystä tähän asti puheenjohtajana luotsannut Juha Pyötsiä toimii ensi syksystä lähtien varapuheenjohtajana, ja Ilkka Pollari siirtyy puheenjohtajaksi.

Hyvät tervan ystävät,

olen espoolainen 62-vuotias tuore eläkeläinen. Työurani tein kemianteollisuudessa, muun muassa muurahaihapon parissa. Harrastan ’sanoja ja säveliä’ eli lukemista, kirjoittamista ja musiikin tekoa, sekä tietysti hyvien asioiden – kuten tervan – puolesta toimimista.

Suurkiitos Juhalle erinomaisesti hoidetusta puheenjohtajuudesta. Tästä on hyvä jatkaa!

Ilkka Pollari

Mikko Erkinaro lisää päireitä Turkansaaren tervahautaan kesällä 2015.

Eläköön terva ry:n yhteisöjäsenet toukokuussa 2018

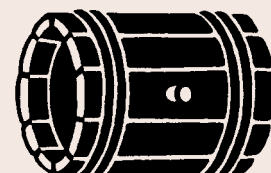
- AARRE – Lehti metsästä
- Conralex Oy
- Hautaterva
- Kanta-Hämeen Aluetaksi Oy
- Kemia-lehti
- Frantsilan Luomuyrttitila
- Lentiiran lomakylä
- Linnunmaa Oy
- Rakennuskemia Oy
- Restaurointi ja kunnostus Joutsenkaari
- Sateenkaari Perinnetaito Oy
- Skoude
- Suomalaisten Kemistien Seura
- Uulatute Oy
- Viikinkiajan laiva ry
- Väriteollisuusyhdistys ry

Tervetuloa jäseneksi!

Eläköön terva ry:n jäseneksi voi liittyä osoitteessa www.pelastetaanterva.fi > Yhdistys.

Jäsenmaksut 2018: yksityishenkilöt 20 euroa, yhteisöjäsenet 200 euroa.

Pelastetaan terva – Rädda tjäran

Tiedotteen julkaisija

Eläköön terva ry
Puheenjohtaja Juha Pyötsiä
Sihteeri Timo-Pekka Aaltonen
timo-pekka.aaltonen@apukyna.fi
www.pelastetaanterva.fi

Taitto

Päivi Kaikkonen
K-Systems Contacts Oy
myynti@k-systems.fi

